DE EMPHYSEMATE DISSERTATIO INAUGURALIS AD MEDICAM LAUREAM...

Carlo Chiavellati

DE

EMPHYSEMATE

DISSERTATIO INAUGURALIS

AD

Medicam lauream

CONSEQUENDAM

HABITA

IN CELEBERRIMO

ARCHIGYMNASIO PATAVINO

A

CAROLO CHIAVELLATI

VICETINO

PATAVII

TYPIS PENADA

MDCCCXLVI.

ALOYSIO

PATRI DULCISSIMO

AMANTISSIMUS FILIUS

D. D. D.

Est emphysema morbus sui generis, qui constituitur ab aeris vel gas alicujus concervatione inter spatiola textus cellulosi cutanei, membranacei, muscularis, vel in aliqua corporis cavitate, unde oritur intumescentia tensa, elastica, diffusa, sub manu crepitans et cuti concolor. Inepte quidam medici morbum hunc cum leuco-phlegmatia confundunt, sub qua licet corpus, vel aliqua corporis pars intumescat, utrumque tamen morbi natura toto caelo differt, est enim leuco-phlegmatia tumor a seri vel aquei humoris collectione productus.

Antiquissimis ipsis Medicinae proceribus emphysematis cognitio ignota non erat: de emphysemate enim loquuntur Gallenus, Celius Aurelianus, Avicenna aliique; sed qui optime de hac re meruerunt sunt clariss. Schulz et Zimmermann. Quum plures sane atque plures hujusce morbi causas agnoscant proindeque variam expostuleat curae methodum ad Medicinae laureum accedenti de hac affectione disceptare propositum mihi est, ut academico officio satisfacerem, et eodem tempore gratiam beneficii vestri P. S. ostenderem.

Emphysema vox est e graeco fonte cadens, quae inflationem significat: graece enim dicitur Εμφύσημα ab εμφυσαω inflo. Schenkius tympanitidis cognomento designavit; Sauvagesius vero et Cullenius pneumatosim vocarunt.

Frequentius corripitur tubus alimentorum; sed nulla est corporis pars, in qua sub certis quibusdam circumstantiis gazosae substantiae collectio reperta non fuerit. Et revera uterus, abdominis cavum, thorax, cor, pericardium, cerebrum, jecur aliaeque partes aeris collectionibus infarctae, observatae sunt.

Patet itaque primariam hujus morbi divisionem esse in universalem et particularem sive localem. Morbus universalis dicitur, quoties universam corporis superficiem infestat; particularis autem quum aliquam tantummodo partem organicam occupat.

Tum partialis tum universalis morbus quasdam habet varietates, quarum potiores sunt sequentes.

I. Emphysema sponteneum, pneumatosis spontanea, quae sine causa manifesta oritur.

II. Emphysema venenatum, pneumatosis venenata, a veneno injecto vel adplicato producta.

III. Emphysema traumaticum, pneumatosis traumatica a vulnere producta, quae frequens prae ceteris est.

IV. Emphysema febrile, pneumatosis febrilis, quae pueros aestivo tempore aggreditur, universum inflat corpus, febrim et mortem interdum adducens.

V. Emphysema hystericum, pneumatosis hysterica, quae crus vel unum, vel utrumque infestare consuescit hydropis speciem referens. Cum diabete et ptyalismo in hystericis alternatur.

VI. Emphysema a contusione oritur, quin ulla facta fuerit continuitatis solutio.

VII. Emphysema artificiale, quo quidem utuntur medici quorumdam regionum adversus morbos chronicos, uti sunt dolores rheumatici, passio hypochondriaca, tabes; inflant siquidem aegros, et potus medicamentaque ad diaphoresim ciendam apta exhibent, et currere atque saltare jubent: tali pacto et chronicus morbus et artefactus disparent. Emphysematis phaenomena sunt: tumor vel universam organismi superficiem, vel partem tantum occupans, tumoris hujus elasticitas et crepitatio sub digitorum pressione, quorum idcirco vestigia non servat, et color cutis immutatus. Nullus sub primordia vexat dolor, sed sub morbi progressu et tumoris augmento cutis, nervi et proximae partes distrahuntur, comprimuntur, dolores insorgunt, vehementes cum spasmis, inflammatio cutis interdum et textus cellularis, ac proinde ex hac etiam causa novus exsurgit dolor. Saepe jam aeger ad ignem accedens doloribus excruciatur vehementioribus, quod ex eo fit, quia vis calorici expansiva aerem collectum dilatat: mitescunt vero dolores sub frigoris actione.

A varia quam occupat sede, diversa habet nomina. Sic tympanitidem intestinalem, abdominalem, uterinam appellamus, prout aer evolutus, aut morbose secretus in intestinorum, abdominis vel uteri cavo contingat. Porro haec morbosa aeris collectio, uti diximus, in omnibus corporis partibus, in cavo cranii, mediastini, in oculo, in pericardio, inter tendines ac sub periostio effici po-

test. Habemus itaque juxta Swediaur emphysema colis, labiorum vulvae, palpebrarum oculi, ovariorum, uteri, vesicae etc. Ideo symptomata, quae emphysemata comitantur, diversissima sunt secundum morbi sedis naturam; generatim vero effectus sive symptomata independentia cum illis maxime conveniunt, quae in aqeosis collectionibus observantur. Rarius emphysema inferiores corporis partes occupat frequentius superiores. Emphysema hystericum de repente oritur, atque ad proximas partes, citius quam serosi tumores, expanditur. Emphysema cutaneum ab erysipelate et leucophlegmatia discriminant elasticitas, ruboris et sub ictu doloris absentia; ab anasarca praecipue crepitatio.

Causa emphysematis proxima, sive conditio pathologica, sita est in morbosa aeris collectione inter cellulas textuum diversorum vel in cavitatibus corporis. Praedisponentes causas ad hujus morbi evolutionem, necessario non requiri emphysema traumaticum testatur, quod sanissimos etiam homines extemplo aggredi potest. Frequentiores vero, quae ad hunc morbum disponunt, causae sunt potissimum sequentes: atonia primum totius corporis adnumeratur; hac enim conditione imperante, partes organismi tum solidae, tum fluidae facilius in sua principia resolvuntur: vasularis praeterea systematis et prae primis lymphatici, debilitas ad emphysemata viam parat; siquidem fluida jam secreta non resorbentur. accedunt etiam abnormes systematis nervosi muta-

tiones, quibus fit, ut ex levissima causa in hystericis mulieribus, celeriter et sponte emphysema nascatur, atque eadem celeritate sponte disparent. Haec de causis praedisponentibus, quae vero ad emphysemata ansam praebent, id omne est, quod praeternaturalem aperit viam, qua aer a pulmonibus et bronchiis in cellularem textum expanditur: hinc recensentur vulnera, contusiones, costarum fracturae, laryngis vel tracheae interna laesio, tussis nimis violenta etc. silentio ne praetermittamus aurae frigidae et humidae expositionem, partum difficilem, hysteriasim et hypochondriasim, exanthemata ut sunt variolae, miliaria, phlyctenae, scarlatina febresque ipsae intermittentes epidemicae sunt, qui improba simulatione perducti ad movendam hominum misericordiam puerorum cutem retro aures incidunt, aereque immisso inflant, unde tumor hydrocephalum mentiens, efformetur. Sed hoc simulatum emphysema facillime cognosci potest, resorpto enim aere, cutis post paucos dies subsidit. Singulae emphysematis species vel ex aucta corporis actione, vel ex depressa virium energia, vel ex perturbata systematis praesertim nervosi actione pendent: ideo in hypersthenicos, hyposthenicos atque irritativos dividi possunt. Emphysema e causis externis, et in locis cum aere atmosphaerico communicantibus oriri posse, omnes libenti animo concedunt; non ita porro ubi agatur de emphysemate cerebrum aliaque recondita viscera obsidenti. Hujus rei tamen ratio suppeditetur a physiologicis et che-

micis disciplinis. Jam scimus ad solidas et liquidas humani corporis partes componendas suam symbolam conferre bases, quaedam gasa puta azotum, oxygenium, hydrogenium, carbonium; quae omnia et inter se et cum aliis principiis moleculas partium organicarum componentibus intimo colligantur nexu atque societate. Experimenta praeterea de hoc instituta et observationes demonstrant gasosas quasdam substantias in humoribus nostris dissolvi atque illuc perduci per alimenta, vel per absorptionem pulmonarem et cutaneam, vel ob decompositionem sive naturalem, sive morbosam partium liquidarum et solidarum. Quae quidem omnes gasosae substantiae tum evolvuntur et coacervantur, si earum vis expansiva et copia adaugentur, vel si minuitur externa pressio, vel si liquidorum, quibus continentur, moleculae a se invicem disjunguntur, vel demum si harum molecularum mutua affinitas, atque attractio succrescat. Quapropter emphysematum natura varia existit prout una vel altera harum substantiarum ad eorum compositionem concurrit.

Gas acidum carbonicum frequentius colligitur iis in cavitatibus, quae aeri atmosphaerico patent, et praesertim in stomacho atque in intestinis, rarius vero in aliis partibus, tum quia in humoribus animalibus facillime solvitur, tum quia cum soda, quae in illis inest, promptissimam init societatem.

Interdum gasosa haec principia in cellulari tex-

tu, vel in aliqua cavitate collecta cum liquidis iterum miscentur atque conjunguntur. Quare intellectu pronum est cur amphysemata aliquoties eadem celeritate, qua apparuerunt, disparent. Gasosa vero haec collectio pressione sua functiones proximarum partium turbat, humorum motum cohibet, nervorum surculos distensione nimia irritat, unde dolores aliaque mala plus minusve gravia pro varia partium dignitate et emphysematis duratione.

Emphysematis prognostica auguria a causis omnino pendent. Si causa removeri potest, antequam suffucatio vel alia mala immineant, bona erit prugnosis. Bonum pariter omen portendit emphysema a vulnere, dummodo tamen vulnus respirationis organa non penetraverit, neque adeo amplum sit ut labiorum cohalitus difficilis fiat. Hystericum emphysema non infaustam admittit prognosim: cito tamen evanescere potest quemadmodum omnes hystericae affectiones. In febribus irritativae indolis nec adeo gravibus atque in intermittentibus non absoluta hyposthenicis ex consuetu emphysematate periculum non imminet.

Mali e contra ominis est emphysema a vulnere palmonum vel asperae arteriae, praesertim si cito occludi non possit vulnus; etenim aer, qui inspiratur in pulmonibus, ut par est, retineri nequit et illico rejicitur. Emphysema, quod circa organa vitae necessaria oritur, periculi est plenum, aliaque mala et suffucationem ipsam inducere potest. Quare periculum minitatur si aer

cavitates praesertim nobiliores ingrediatur, si ad nervos et vasa majora pertingat, harum enim partium functiones turbat, et lethale evadit. Infausto plerumque exitu terminatur emphysema a febri nervosa a gangraena interna, ab ulcere maligno, e variolis suppurantibus. Aer din in vulneribus ulceribusque latens horum morborum indolem in pejus mutat, et periculum augescit. Quoad curae rationem, indicatio, quae existit, trifaria est: causa primum si fieri potest removenda est, ne novi aeris accessus tumorem augeat, secundo collecto, aeri via est reseranda; tertio demum pristina contractilitas primumque robur telae cellulosae et cutaneo textui restituatur, ne morbus recidivus fiat.

Prima indicatio sic absolvitur. Si ab inflicto in pectus vulnere emphysema provocabatur, vulnus illico est dilatandum ut aer liber exeat, vel si clausum, reserandum, omnique studio aer est excludendus. Quod si emphysema a frigore vel ab aere humido et frigido ortum duxerit, unicum quod prostat remedium, est regionis mutatio plures enim morbi endemici non nisi per aeris et loci mutationem debellantur.

Juvant praeterea frictiones; sacculorum herbis aromaticis repletorum callida adplicatio: potiones calidae ex infusa florum sambuci, liquor anodynus anisatus, spiritus Mindereri, antimonii praeparata, sulphur et similia. Curandum praeterea ut cubile sit modice callidum si spasmodica partium atonia, quemadmodum in hysterismo usu-

senit, emphysematis culpam gerit, maximo cum fructu usurpantur corroborantia volatilia, et praesertim infusiones ex radicibus valerianae sylvestris aut floribus arnicae montanae, praeparationes camphoratae, acida mineralia diluta, substantiae, aethereae et ejusdem generis alia. Si febris adsit et pulmones ulcere suppurante obsidentur, emphysema quod inde evolvitur juxta indolem suam peculiarem curatur.

Altera indicatio a prima indicatione omnino fluit: ablata enim causa, quae morbum produxit, et alit, morbosa aeris collectio necessario evanescit. In emphysemate externo tela cellulosa est scarificanda, et aer digitis est expellendus.

Si dyspnoea urgent, et aeger plethoricus est, venae sectio et laxantia sunt usurpanda. Si vulneris dilatatio, levis compressio et interna remedia nullam afferant utilitatem, administranda sunt remedia, quae lymphaticorum actionem incitant et alacriorem reddunt. Huc spectant antimonialia praesertim cum sulphure consociata; hinc sulphur auratum antimonii, tartarus stibiatus refracta dosi porrectus, vinum antimoniatum et infusa florum arnicae.

Emphysema quod a causa interna oritur, et febribus hyposthenicis conjungitur aceto vini, alcohole cum camphora, fomentis aromaticis, decocto corticis peruviani, externe est tractandum, additis remediis internis, morbo principali aptatis. Inter externa remedia quae majori cum utilitate usurpantur, sunt frictiones, inunctiones cum linimento

tartari stibiati, vel linimento volatili simplici, aut camphorato, vel cum substantiis saponaceis, balnea frigida, fomentationes spirituosae aromaticae, cucurbitulae siccae vel cruentae. Tertiae demum indicationi satisfaciendum erit usu diu continuato medicamentorum amarorum, adstringentium et martialium. Juvant potissimum aquae minerales, martiales, balnea tepida et successive calida, frictiones siccae et inunctiones paulo supra indicatae, quae omnia ad roborandam vim cutis et textus cellulosi contractilem valent.

Generalia haec therapiae praecepta singulis jam emphysematis varietatibus aptari debent: medicamenta autem localia vel parti adfectae adplicantur vel parti ab adfecta longe dissitae ut per antagonismi leges agant. Quoad haec remedia localia quae jam exposuimus, ab observatione et experientia magis comprobatur; sed notandum est, quod inter tot linimenta quae ad localem curam emphysematum proposita et commendata fuerint principem profecto locum sibi vindicat linimentum ex hydrojodate lixivae jodurato.

Relate ad tympanitidem quae frequentior est emphysematis species, haec plerumque a gas acido carbonico constituitur, ideoque perbene debellatur usu repetito magnesiae causticae, siquidem magnesia ad flatus absorbendos optime confert: hoc enim auxilii genus praestant aqua calcis, alcali volatile causticum, et pulvis ex ligni carbone. Disputarunt medici et chirurgi utrum in tympanitide abdominis, subsidiis omnibus re-

belli mortemque minitanti ad paracentesim promptissime confugiendum foret, quin tamen magnesia caustica in usum deducta fuerit. Administratis vero generosis hujus remedii dosibus, flatus et sursum et deorsum magno cum strepitu, et maximo cum aegrotantis levamine detrudi viderunt, atque salus restituta fuit. Quare paracentesis ut extremum remedium in extremo morbo tantummodo celebranda erit.

Theses.

I. *Purgantia non solum in alvi obstipatione, sed etiam in profluvio indicari possunt.*

II. *In syphilide processus morbosus non solum ac unice in systemate lymphatico est fundatus.*

III. *Venae sectio ad animi deliquium rarissime instituenda est.*

IV. *Febris puerperalis est nonnisi febris inflammatoria cum topica adfectione in utero.*

V. *Vomitus proficuum in morbis fugandis nonnunquam auxilium sive natura, sive arte inducatur.*

VI. *Mercurialia in syphilide agunt specifico modo, non vero controstimulanti.*

VII. *Quum incerta sint mortis signa ad artis praesidia in quibuscumque asphyxiis confugere oportet.*

VIII. *In morborum curatione vis naturae medicatrix maxime attendenda est.*

IX. *Arthritis acuta si negligatur, facillime terminationem suam habere potest in arthritidem chronicam vel in podagram.*

X. *Interdum difficile summopere evadit, agnoscere si gastritis sit primaria, vel secundaria.*